

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

**Managing Folk Wisdom Knowledge for Improvement in Thai Traditional
Massage Occupation in Tambon Health Promoting Hospital,
Chai Badan District, Lopburi Province**

สิริพร พงศ์หิรัญสกุล¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบันของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี 2) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอ ชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี 3) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย/ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข และผู้รับบริการนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่างๆ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาจำนวน 26 คน โดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตาม

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีความพร้อม เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตพฤติกรรมการบำบัดรักษาด้วยการนวดแผนไทย และแบบประเมินประสิทธิภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน ในช่วงปี พ.ศ.2554 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้ตอบรับนโยบายการผสมผสานงาน การแพทย์แผนไทยสู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยสนับสนุนให้มีแพทย์แผนไทย ซึ่งจบปริญญาตรีทางด้าน การแพทย์แผนไทยและได้รับใบประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย (ประเภทเวชกรรมไทย) หรือสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ไปปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำหน้าที่ตรวจวินิจฉัยสั่งการรักษาด้วยการแพทย์แผน

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ไทย เช่น การใช้ยาสมุนไพร การนวด การให้ความรู้ คำแนะนำ สอน สาธิต เกี่ยวกับการบริหารร่างกาย อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น รวมทั้งการดำเนินงานเชื่อมโยงในชุมชน หมอพื้นบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนและการรวบรวมองค์ความรู้ ตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในท้องถิ่นนั้นๆ แต่เนื่องจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางแห่งยังไม่สามารถสนองบริการแพทย์แผนไทยได้ เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น ไม่มีสถานที่ ไม่มีผู้ให้บริการ รวมทั้งผู้บริหาร ผู้ให้บริการบางแห่งยังไม่เห็นความสำคัญของบริการแพทย์แผนไทย ต่อมาทางสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณทางด้านนี้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จึงได้มีการจัดงบประมาณ โดยให้หาผู้ที่สนใจไปอบรมผู้ช่วยแพทย์แผนไทย จำนวน 330 ชั่วโมง เพื่อกลับมาทำงาน โดยของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดจ้างบุคลากรในตำแหน่งผู้ช่วยแพทย์แผนไทย โดยมีการบริการตรวจรักษาด้วยยาแผนไทยควบคู่ไปกับการนวด อบรมประคบสมุนไพร ทั้งในและนอกสถานบริการ ตามความพร้อมของแต่ละแห่ง

2. การจัดความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย ภาพรวมพบว่า ในการแสวงหาความรู้ เกิดจากความสนใจในอาชีพและต้องการสืบทอดภูมิปัญญาอาชีพแพทย์แผนไทย โดยเริ่มจากความสนใจ ความสมัครใจ การเข้ารับการอบรมในหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์

แผนไทยอย่างน้อย 330 ชั่วโมง และเข้ารับการศึกษา ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีทั้งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และองค์ความรู้ที่ได้รับการศึกษา ผ่านกระบวนการการเข้ารับการอบรมจากสถาบันทางการแพทย์แผนไทย จากหมอชาวบ้านผู้มีประสบการณ์ตรงหรือผู้ที่มีความชำนาญ เรียนรู้จากเพื่อนๆ ในสายอาชีพเดียวกัน การสังเกต ศึกษาจากตำราทางอินเทอร์เน็ต สื่อวีดิทัศน์ และเอกสารแผ่นพับให้ความรู้ และศึกษาดูงานจากแหล่งต่างๆ ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีความหลากหลายในแต่ละศาสตร์ และได้มีการถอดองค์ความรู้เป็นเอกสาร โปสเตอร์ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจได้ศึกษา และมีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากับศาสตร์ทางสมุนไพรเพื่อใช้ในการป้องกันโรคให้มีประสิทธิภาพในการรักษา ส่วนเรื่อง การประเมินผลการจัดการความรู้ ยังไม่มีระบบการประเมินผล เนื่องจากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผลการจัดการความรู้

3. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย เป็นการนำเสนอรูปแบบเชิงกระบวนการที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ 3 ขั้นตอน คือขั้นตอนปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ความต้องการและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอาชีพ และการสนับสนุนของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนกระบวนการวางแผนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การกำหนดองค์

ความรู้/ภูมิปัญญา การสร้างและแสวงหา
ความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง
กัน การประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนา
อาชีพ และขั้นตอนการประเมินผลการจัดการ
ความรู้ เพื่อนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ตาม
ความเหมาะสมและความพร้อมของแต่ละ
หน่วยงาน

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ภูมิปัญญา,
นวดแผนไทย

Abstract

The purposes of the research were: 1) to study the service of traditional Thai medical profession in Tambon Health Promoting Hospital, Chai Badan District, Lopburi Province 2) to study folk wisdom knowledge Tambon Health Promoting Hospital, Chai Badan District, Lopburi Province, and 3) to structure the folk wisdom management for improving the traditional Thai massage carrier in Tambon Health Promoting Hospital, Chai Badan District, Lopburi Province. This research use mixed methods between qualitative and quantitative approaches; interview, questionnaire, and observation from the hospital's medical operation as well as gathering the observed information from conducting the assessment of performance. The purposive sampling technique and the sample size of 26 people were used to gather

information from the target population, those are; professional Thai traditional massager, nurse, public health's scholars and staffs, also the patients who used the traditional massage at Tambon Health Promoting Hospital that are located around many districts in Chai Badan District, Lopburi Province.

Results from this study show that;

1. although, the traditional massage Thai massage during the year 2011 was accepted by the hospital policy then promoted to be integrated with those Tambon Health Promoting Hospital that are located around many districts in Chai Badan District, Lopburi Province in order to serve the local people in the area, some of those hospitals cannot react or support well with this integration as; there are no place to locate the massage section, no massager, as well as some of managerial leveled leaders have not consider this tradition massage therapy as a matter. Then, the national health security office (NHSO), Thailand could not receive financial support thus provincial public health office provided financial support by looking for people who interested in the massage and want to become assistant of the therapists to be trained for 330 hours. After training, those assistants provide their service both indoor and outdoor; using traditional herbs for massage with hot press

and Thai massage depend on each hospital's readiness availability.

2. In folk wisdom knowledge management, there are many sources in Thai traditional massage therapy field which interested people can gather those knowledge to increase their capability are; the 330 hours assistant training course, passed on knowledge from ancestors, experienced local Thai traditional doctors, people in the massage industry, text books, multimedia, internet, as well as going on tour of investigations. From these activities of knowledge gathering, they tried to written down all of the acquired information and knowledge into text in order to publicize and educate to interested people. However, they are lack in awarding of the importance of evaluation in those knowledge managing.

3. The managing system of improving folk wisdom and Thai traditional massage therapy's knowledge, there are relationships among 3 factors which inputs, processes, and evaluation. The inputs are intention and goal setting to improve the folk wisdom's occupation, government and related sectors' support. The process indicates classifying folk wisdom knowledge, creating and acquiring of the knowledge, sharing and exchanging knowledge as well as applying the knowledge. Finally, evaluation of the knowledge

management in order to apply them appropriately to befit each of every related sector.

Keywords: knowledge Management, wisdom, Thai traditional massage

บทนำ

การแพทย์แผนไทยเป็นศาสตร์หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพคนไทย และการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยของคนไทย ซึ่งอยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยที่ได้ทดลองและปฏิบัติจริงเห็นผลจริงแล้วจึงได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา การแพทย์แผนไทยมีประวัติและวิวัฒนาการควบคู่กันมากับประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น สมัยสุโขทัย มีการค้นพบศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ได้บันทึกไว้ว่าทรงสร้างสวนสมุนไพรขนาดใหญ่บนเขาหลวงหรือเขาสรพยา เพื่อให้ราษฎรได้เก็บสมุนไพรไปใช้รักษาโรคภัยเจ็บป่วยสมัยอยุธยาโดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีการรวบรวมตำรายาต่างๆ ซึ่งเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทย เรียกว่า “ตำราพระโอสถพระนารายณ์” การแพทย์แผนไทยสมัยนี้มีความเจริญรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะการนวดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การแพทย์แผนไทยก็ยังเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 1 มีการ

รวบรวมและจารึกตำรายาฤๅษีคัดคน ตำรา การนวดไทยไว้ตามศาลาราย วัดพระเชตุพล วิมลมังคลารามและในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการ นำตำรับตำรายาโบราณทั้งหลายที่มีสรรพคุณ ดีและเชื่อถือได้เท่าที่มีอยู่ในสมัยนั้นนำมา จารึกเป็นหลักฐานไว้บนหินอ่อน ประดับไว้ บนผนังพระอุโบสถ ศาลาราย เสาและกำแพง วิหารครอบพระเจดีย์สี่องค์และตามศาลา ต่างๆ ของวัด โปธิ์ (วัดพระเชตุพลฯ) สมัย รัชกาลที่ 6 ถือว่าเป็นช่วงตกต่ำของวงการ แพทย์แผนไทยหรือการแพทย์แผน โบราณ เนื่องจากมีการประกาศยกเลิกวิชาการแพทย์ แผนโบราณและต่อมาได้มีการประกาศใช้พระ ราช- บัญญัติการแพทย์ เป็นการควบคุมการ ประกอบโรคศิลปะเพื่อป้องกันอันตรายที่ อาจเกิดกับประชาชน อันเนื่องมาจากการ ประกอบโรคศิลปะของผู้ที่ไม่มีความรู้ และมีได้ฝึกหัดด้วยความไม่พร้อมในด้านการ เรียนการสอน การสอบ และการประชาสัมพันธ์ ทำให้หมอพื้นบ้านจำนวนมากกลัวถูกจับ จึงเลิกประกอบอาชีพนี้ บ้างก็เผาตำราทิ้งไป ก็มีซึ่งเป็น สิ่งที่น่าเสียดายเป็นอย่างมาก สมัยรัชกาลที่ 7 มีการตรากฎหมายเสนาบติ แบ่งการประกอบโรคศิลปะออกเป็น “แผน ปัจจุบัน” และ “แผน โบราณ” เป็นเหตุให้ การแพทย์แผนไทยหรือการแพทย์ แผนโบราณ กลับมาตื่นตัวอีกครั้งหนึ่ง (ทองคำ แก้วพรม, 2556) ดังนั้นการส่งเสริม การศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้าน การแพทย์แผนไทยเพื่อให้ได้รับการถ่ายทอด องค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ถือเป็นการจัดการ

ความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผน ไทยอย่างเป็นระบบ

ปัจจุบันประชาชนยังหันมาสนใจการ ดูแลรักษาร่างกายตามแบบการแพทย์แผน ไทยด้วยภูมิปัญญาไทยกันมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่ง การนวดเป็นศาสตร์และศิลป์ที่เกิดขึ้นและ พัฒนาพร้อมๆ กับการเกิดของมนุษย์เป็นการ ใช้การสัมผัสร่างกายอย่างมีแบบแผน พัฒนา มาจากพฤติกรรมหรือสัญชาตญาณของมนุษย์ ที่ใช้ในการสัมผัสเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยหรือ ปวดเมื่อย ซึ่งอาจจะทำได้ด้วยตนเองหรือจาก ผู้ที่อยู่ใกล้เคียง ดังนั้นการนวดแผนไทย มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน ไทย มาช้านาน (โกศล ชัยประสิทธิ์กุล, 2540) แผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้มีการจัดตั้งกรมพัฒนา การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ขึ้น โดยกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนด วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพ ประชาชนนั้นจะต้องมีการสนับสนุนการ พัฒนาศักยภาพทางปัญญาของระบบสุขภาพ โดยเน้นการแพทย์แผนไทย สมุนไพร และการแพทย์ทางเลือก ทั้งจากภูมิปัญญาไทย และสากล โดยให้สถานบริการสาธารณสุข ของรัฐและเอกชน มีการใช้ยาสมุนไพรที่ได้ มาตรฐานถูกต้องตามกฎหมาย เป็นไปตาม หลักวิชาการอย่างประหยัดคุ้มค่าในการ ให้บริการ และในระดับโรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชนมีการใช้ยาสมุนไพรไม่ น้อยกว่าร้อยละ 3.0 และ 5.0 ของมูลค่าการใช้ ยาของโรงพยาบาลตามลำดับ (สถาบัน

การแพทย์แผนไทย, 2545) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องการถ่ายทอดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสนับสนุนวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยให้แก่สถานบริการและหน่วยงานอื่นที่สนใจ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี ยังได้ดำเนินการอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ของสถานอนามัยทุกแห่งในจังหวัดลพบุรี เรื่องหลักสูตรการรักษาด้านการแพทย์แผนไทยสำหรับเจ้าหน้าที่สถานอนามัย เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานบริการด้านการแพทย์แผนไทยในสถานอนามัย ตลอดจนรองรับในเรื่องของการออกไปรับรอกการรักษาแทนใบเสร็จรับเงินและใบรับรองแพทย์แผนปัจจุบันเพื่อใช้ประกอบการเบิก-จ่าย รวมจำนวนทั้งสิ้น 134 ราย (อบรมตั้งแต่ปี 2548-2549) ด้านการคุ้มครองภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี มีฐานะเป็นสำนักงานนายทะเบียนจังหวัดตาม พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 มีการคัดเลือกคณะกรรมการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดลพบุรี ทุก 2 ปี และมีการดำเนินการจัดจ้างบุคลากรเพื่อช่วยในการดำเนินงานคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ตลอดจนรับจดทะเบียนการ

ครอบครองและการปลูกสมุนไพรควบคุม (กาวาเครือ) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องสมุนไพรควบคุม (กาวาเครือ พ.ศ. 2549) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2549 (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2550)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอำเภอชัยบาดาล ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการแพทย์แผนไทย เนื่องจากประชาชนจำนวนมากยังมีความต้องการพึ่งพาการรักษาจากแพทย์แผนไทยในยามเจ็บป่วย จากข้อมูลสถิติการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี และการแพทย์แผนไทยยังคงสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของคนไทย จึงได้มีการสนับสนุนให้นำการนวดแผนไทยซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของ การแพทย์แผนไทย นอกเหนือจากสาขาเวชกรรมแผนไทย เภสัชกรรมแผนไทย และผดุงครรภ์แผนไทย เข้ามาใช้ในการสาธารณสุขมูลฐานโดยผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WHO) เมื่อ พ.ศ. 2521 ที่ได้ตระหนักถึงขีดจำกัดของการแพทย์แผนปัจจุบันว่า ไม่สามารถกระจายการให้บริการไปสู่ชนบทอย่างเสมอภาค จึงหันมาเน้นโดยใช้กลวิธีสาธารณสุขมูลฐานเพื่อเน้นให้ประชาชนมีความรู้ด้านป้องกัน รักษาโรค และพึ่งตนเองได้ ซึ่งได้มีการจัดส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมหลักสูตรประกาศนียบัตรการแพทย์แผนไทย สาขาการนวดไทย เพื่อ

ให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย โดยใช้ยาสมุนไพรและการนวดแผนไทย การอบสมุนไพร และประคบสมุนไพร แต่จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่าการให้บริการบางแห่งไม่เป็นไปตามที่กำหนด ขาดความต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้จากมีศูนย์แพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางแห่งที่ต้องพักกิจกรรมไป หรือบางแห่งก็ให้บริการไม่ตลอดปี บางแห่งก็ต้องจ้างบุคลากรจากภายนอก เนื่องจากยังขาดบุคลากรที่มีความสำคัญด้านการแพทย์แผนไทยและไม่มีการจัดการความรู้ด้านอาชีพนวดแผนไทยอย่างเป็นระบบ เนื่องจากยังไม่มีรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งการพัฒนาอาชีพต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และประชาชนในพื้นที่เพื่อให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอาชีพอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงกับความรู้อื่นๆ จนเกิดความเข้าใจนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาอาชีพ ช่วยให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ และมีคุณภาพ

ชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนมีการพึ่งตนเองได้ในการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบันของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบของการวิจัย เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Multi - Methodological Research) ที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และเชิงปริมาณเพื่อประกอบการสรุปภาพรวม (Generalization)
2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย/ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการ สาธารณสุข เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข และผู้รับบริการนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่างๆ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยวิธีการ

แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีความพร้อม โดยเจาะจงตามคุณสมบัติ

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการ นักวิชาการสาธารณสุข และเจ้าพนักงานสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำนวน 26 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มี 26 ชุด ได้แก่

4.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุล อายุ ตำแหน่ง เบอร์โทรศัพท์และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย

4.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการบำบัดรักษาด้วยการนวดแผนไทย โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการบำบัดรักษาด้วยการนวดแผนไทย เพื่อสังเกตการสอบถามและซักประวัติผู้มาใช้บริการบำบัดรักษาทางการแพทย์แผนไทย การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ก่อนการบำบัดรักษา วิธีการและรูปแบบการบำบัดรักษา การถ่ายทอดและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และการยอมรับการนวดแผนไทยของผู้มาใช้ควบคู่ไปกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

4.3 แบบ สัมภาษณ์ แบบ มีโครงสร้าง (Structured Interviews) เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน และวิธีการและกระบวนการ

ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย โดยการสัมภาษณ์ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ นักวิชาการสาธารณสุข และเจ้าพนักงานสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในลักษณะการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group – interviews)

4.4 แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคอร์ต (Likert)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน และการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ระยะที่ 2 ส ร ้าง และ พ ัฒ น า เครื่องมือวิจัย

ระยะที่ 3 เก็บข้อมูลจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องและผู้รับบริการนวดแผนไทย

ระยะที่ 4 สังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย

ระยะที่ 5 ตรวจสอบประสิทธิภาพ
ของรูปแบบและการปรับปรุงแก้ไข

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์เนื้อหาจาก
เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อสรุป
เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพบริการ
ทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบัน วิธีการ
และกระบวนการในการจัดการความรู้
เกี่ยวกับอาชีพนวดแผนไทยฯ รวมทั้งสภาพ
ปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้
ประกอบอาชีพนวดแผนไทย

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
นำมาแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

6.3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ข้อมูล
จากการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมการ
บำบัดรักษาด้วยการนวดแผนไทย การ
ประชุมกลุ่มย่อย การประชุมสัมมนา นำมา
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์
แยกแยะประเด็นสำคัญ ในเชิงการวิเคราะห์
เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็น และ
นำเสนอในรูปแบบตาราง และสังเคราะห์รูปแบบ
การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผน
ไทยใน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

6.4 วิเคราะห์แบบประเมิน
ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการความรู้
ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย โดย
ใช้สถิติ 2 ตัว ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
โดยกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพบริการทางการแพทย์แผน
ไทยในปัจจุบัน ของโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ในช่วงปี พ.ศ. 2554 โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล
จังหวัดลพบุรี ได้ตอบรับนโยบายการ
ผสมผสานงาน การแพทย์แผนไทยสู่
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดย
สนับสนุนให้มีแพทย์แผนไทย ซึ่งจบปริญญา
ตรีทางด้าน การแพทย์แผนไทยและได้รับใบ
ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย
(ประเภทเวชกรรมไทย) หรือสาขาการแพทย์
แผนไทยประยุกต์ ไปปฏิบัติงานที่ รพ.สต.
ทำหน้าที่ตรวจวินิจฉัยสั่งการรักษาด้วย
การแพทย์แผนไทย เช่น การใช้ยาสมุนไพร
การนวด การให้ความรู้ คำแนะนำ สอน
แสดง เกี่ยวกับการบริหารร่างกาย อาหารเพื่อ
สุขภาพ เป็นต้น รวมทั้งการดำเนินงาน
เชื่อมโยงในชุมชน หมอพื้นบ้าน อาสาสมัคร
สาธารณสุข ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของ
ประชาชน และการรวบรวมองค์ความรู้ ตำรา
ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในท้องถิ่นนั้นๆ
แต่เนื่องจาก รพ.สต. บางแห่งยังไม่สามารถ
สนองบริการแพทย์แผนไทยได้ เนื่องจาก
สาเหตุต่างๆ เช่น ไม่มีสถานที่ ไม่มีผู้ให้
บริการ รวมทั้งผู้บริหาร ผู้ให้บริการบางแห่ง
ยังไม่เห็นความสำคัญของบริการแพทย์แผน
ไทย ต่อมาทาง สปสช. ไม่ได้สนับสนุน
งบประมาณทางด้านนี้ สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัด จึงได้มีการจัดงบประมาณโดยให้หาผู้

ที่สนใจไปอบรมผู้ช่วยแพทย์แผนไทย จำนวน 330 ชั่วโมง เพื่อกลับมาทำงานที่ รพ. สต. โดยของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดจ้างบุคลากรในตำแหน่ง ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย เพื่อให้มีบริการทางการแพทย์แผนไทย โดยมีการบริการตรวจรักษาด้วยยาแผนไทย ควบคู่ไปกับการนวด ครอบประคบสมุนไพร ทั้งในและนอกสถานบริการ ตามความพร้อมของแต่ละแห่ง เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการรักษาแบบบูรณาการควบคู่ไปกับแพทย์ทางเลือก บรรเทาอาการเจ็บป่วยของคนไข้โดยไม่ใช้ยาแผนปัจจุบัน เป็นการลดอัตราการไข้ยาแผนปัจจุบัน เพื่อให้ชุมชนได้รับบริการทางการแพทย์แผนไทยอย่างครบวงจร เช่น การให้บริการ นวด ครอบ ประคบสมุนไพร มีการผลิตภัณฑ์สมุนไพรจำหน่ายภายใต้ศาสตร์ และองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการบริการ สาธารณสุขอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์แผนปัจจุบัน หรือการแพทย์แผนไทย ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และมีสถานให้บริการเป็นการเฉพาะตามเกณฑ์มาตรฐานการแพทย์แผนไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลักดันบริการแพทย์แผนไทยเข้าไปในสิทธิประโยชน์ของระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะการนวดไทยที่ช่วยบำบัดรักษาโรค อากาศ และช่วยผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ทำให้รู้สึกสบาย กระปรี้กระเปร่า เพื่อสืบทอดภูมิ

ปัญญาพื้นบ้านในการรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนไทยให้คงอยู่ตลอดไป

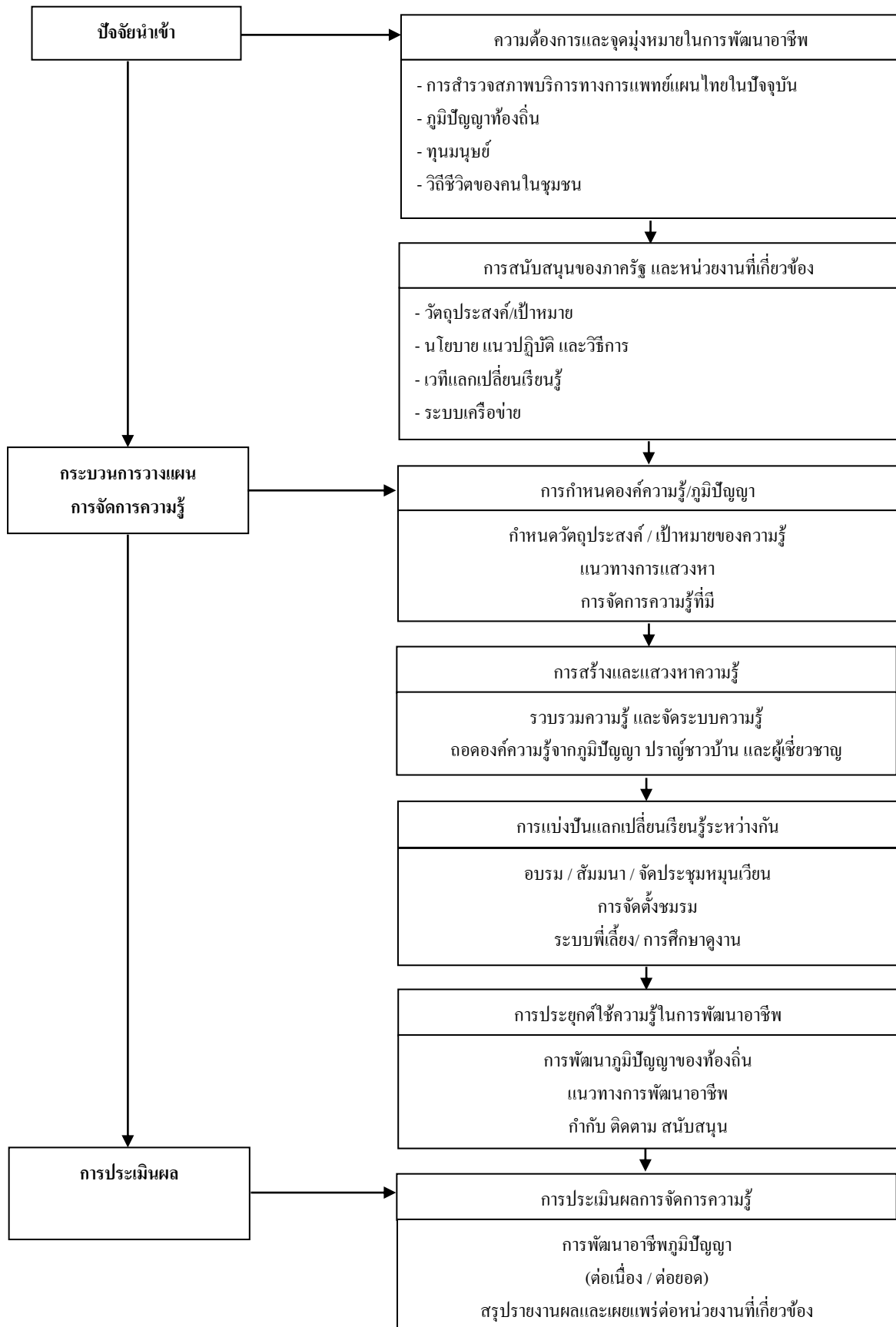
2. การจัดความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ นวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในการแสวงหาความรู้ เกิดจากความสนใจในอาชีพ และต้องการสืบทอดภูมิปัญญาอาชีพแพทย์แผนไทย โดยเริ่มจากความสนใจ ความสนใจ การเข้ารับการอบรมในหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทยอย่างน้อย 330 ชั่วโมง และเข้ารับการฝึกงาน เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน และองค์การบริหารส่วนตำบลของแต่ละท้องถิ่น ในด้านการฝึกอบรม และงบประมาณ เพื่อให้การนำความรู้และภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมาพัฒนาอาชีพ ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีทั้งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และองค์ความรู้ที่ได้รับการศึกษาผ่านกระบวนการการเข้ารับการอบรมจากสถาบันทางการแพทย์แผนไทย จากหมอชาวบ้านผู้มีประสบการณ์ตรงหรือผู้ที่มีความชำนาญ เรียนรู้จากเพื่อนๆ ในสายอาชีพเดียวกัน การสังเกต ศึกษาจากตำรา ทางอินเทอร์เน็ต สื่อวีดิทัศน์ และเอกสารแผ่นพับให้ความรู้ และศึกษาดูงานจากแหล่งต่างๆ ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีความหลากหลายในแต่ละศาสตร์ และได้มีการถอดองค์ความรู้

เป็นเอกสาร โปสเตอร์ เพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจ ได้ศึกษา ผู้มารับบริการและญาติผู้ป่วยคิดเพียง สมาชิก ในกลุ่มอาชีพมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการจัด นิทรรศการ โดยให้ความรู้และสาธิตการนวด ไทย มีการสอนงาน นอกจากนี้ยังมีการ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้แก่นักเรียน และประชาชนในพื้นที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โครงการส่งเสริมสายใย รักครอบครัว และมีการนำความรู้ไป ประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากับศาสตร์ทาง สมุนไพรเพื่อใช้ในการป้องกันโรคให้มี ประสิทธิภาพในการรักษา แต่ยังไม่มีการ รวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน จึงทำให้ขาดความ ต่อเนื่อง ไม่มีการจัดความรู้อย่างเป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา การเข้ารับการ อบรม ไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างชัดเจนในการพัฒนา อาชีพ

3. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนา อาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เป็นรูปแบบเชิงกระบวนการที่แสดงขั้นตอน และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดในการ ดำเนินการตามรูปแบบ แบ่งออกเป็น 3

ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ความต้องการและจุดมุ่งหมายใน การพัฒนาอาชีพ และการสนับสนุนของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอน กระบวนการวางแผนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การกำหนดองค์ความรู้/ภูมิ ปัญญา การสร้างและแสวงหาความรู้ การ แบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การ ประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ และ ขั้นตอนการประเมินผลการจัดการความรู้ เพื่อนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ตามความ เหมาะสมและความพร้อมของแต่ละ หน่วยงาน (ดังภาพที่ 1)

4. ผลการประเมินประสิทธิภาพของ รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ นวดแผนไทย ในด้านความเป็นไปได้ของ รูปแบบ ในภาพรวมมีความเป็นไปได้ใน ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน ในกระบวนการวางแผนการจัดการ ความรู้ มีความเป็นไปได้ในระดับมากทุกข้อ นอกจากนี้ยังพบว่าด้านการนำรูปแบบไป ประยุกต์ใช้ ในภาพรวม สามารถนำไปใช้ได้ ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) จึงสรุปได้ว่า รูปแบบดังกล่าว มีความเหมาะสม และ สามารถนำไปใช้ได้ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาอาชีพ

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สภาพบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบันของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอ ชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี มีข้อสรุปดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาในการให้บริการทางการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เกิดจากความต้องการและจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในปัจจุบันซึ่งจะมีความแตกต่างจากก่อนถึงแม้ชุมชนท้องถิ่นจะมีหมอพื้นบ้านจำนวนมากที่มีความรู้จากการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษเพื่อนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพให้กับคนในชุมชน แต่ยังขาดการพัฒนาองค์ความรู้มาใช้อย่างเป็นระบบ ทำให้การรักษาในรูปแบบต่างๆ ทางแพทย์แผนไทยไม่ได้รับการควบคุม ดูแลอย่างทั่วถึง ดังนั้นรัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพะไทยมีความจำเป็นที่ต้องทบทวนในการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น จึงมีนโยบายให้มีการจัดตั้งการให้บริการทางการแพทย์แผนไทย ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรฐานการส่งเสริมอาชีพของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2556) ที่ว่า หลักการของการส่งเสริมอาชีพ ตามหลักการแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางความไม่ประมาทคำนึงถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล โดยมีความรู้ มีข้อมูล มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนของท้องถิ่นสร้างความมั่นคงเข้มแข็ง

ให้กับประชาชนรู้เท่าทัน เข้าใจ การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ

1.2 เป้าหมาย/วัตถุประสงค์การบริการทางการแพทย์แผนไทยในปัจจุบันจากการวิจัยพบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางแห่งยังไม่สามารถสนองบริการแพทย์แผนไทยได้ เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น ไม่มีสถานที่ ไม่มีผู้ให้บริการ รวมทั้งผู้บริหาร ผู้ให้บริการบางแห่งยังไม่เห็นความสำคัญของบริการแพทย์แผนไทยต่อมาทาง สปสช. ไม่ได้สนับสนุนงบประมาณทางด้านนี้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) จึงได้มีการจัดงบประมาณ โดยให้หาผู้ที่สนใจ ไปอบรมผู้ช่วยแพทย์แผนไทยจำนวน 330 ชั่วโมง เพื่อกลับมาทำงานที่ รพ.สต. โดยของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการจัดจ้างบุคลากรในตำแหน่งผู้ช่วยแพทย์แผนไทย เพื่อให้มีบริการทางการแพทย์แผนไทย โดยมีการบริการตรวจรักษาด้วยยาแผนไทย ควบคู่ไปกับการนวด อบประคบสมุนไพร ทั้งในและนอกสถานบริการ ตามความพร้อมของแต่ละแห่ง เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการรักษาแบบบูรณาการควบคู่ไปกับแพทย์ทางเลือก บรรเทาอาการเจ็บป่วยของคนไข้โดยไม่ใช้ยาแผนปัจจุบัน เป็นการลดอัตราการใช้จ่ายแผนปัจจุบัน เพื่อให้ชุมชนได้รับบริการทางด้านบริการแพทย์แผนไทยอย่างครบวงจร ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย (2556) ในด้านการมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมอาชีพโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centered) หมายถึงการส่งเสริมอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชน โดยมุ่งให้ความผาสุกและประชาชนมีรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอาชีพที่มั่นคงและแน่นอน สามารถดำรงชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างพอเพียง โดยมีหลักการบริหารที่ชัดเจน

1.3 ลักษณะองค์ความรู้/ภูมิปัญญา พบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีทั้งองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และองค์ความรู้ที่ได้รับการศึกษาผ่านกระบวนการเข้ารับการอบรมจากสถาบันทางการแพทย์แผนไทยจากหมอชาวบ้านผู้มีประสบการณ์ตรงหรือผู้ที่มีความชำนาญ เรียนรู้จากเพื่อนๆ ในสายอาชีพเดียวกัน การสังเกต ศึกษาจากตำราทางอินเทอร์เน็ต สื่อวีดิทัศน์ และเอกสารแผ่นพับให้ความรู้ และศึกษาดูงานจากแหล่งต่างๆ ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีความหลากหลายในแต่ละศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดม อุดมวรรณกุล (2545) ที่ว่าการถ่ายทอดความรู้ การนวดแผนไทยบ้านป่าบง การถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยการจัดเกลาทางสังคมเริ่มจากครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน ผู้รู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้อาวุโส โดยเฉพาะภายในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้ให้กันและกัน เนื่องจากคนในชุมชนจะเป็นวงสาคณาญาติกัน จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้การนวดแผน

ไทยด้วยวิธีการจัดเกลาทางสังคม ซึ่งมีมาจกบรรพบุรุษจนกระทั่งปัจจุบันยังมีหลงเหลือให้เห็น ส่วนวิธีการถ่ายทอดมักจะถ่ายทอดโดยธรรมชาติ ตามวิถีชีวิตของชาวนบพด้วยการบอกเล่า อธิบาย และบางครั้งก็ปฏิบัติให้คุณเป็นตัวอย่าง และอ่านจากตำราไปข่อยโบราณ ที่คนรุ่นก่อนบันทึกไว้

2. ด้านการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย

2.1 การแสวงหาความรู้ พบว่ามีการแสวงหาความรู้หลายวิธี แนวทางการแสวงหาและการจัดระบบองค์ความรู้จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีการกำหนดแนวปฏิบัติ ในการรวบรวมความรู้และจัดระบบความรู้ให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย เข้าใจง่าย และสามารถนำไปพัฒนาอาชีพได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ พรชิตา วิเชียรปัญญา (2547) ได้กล่าวถึง การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) ควรแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือว่ามีความสำคัญในการจัดการความรู้ เพราะเมื่อมีการจัดกิจกรรม เช่น การอบรม/สัมมนา แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการแพทย์แผนไทย มีการจัดตั้งชมรมเพื่อการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน การพูดคุยกับหมอนวดด้วย

กันเอง พุคคุยกับคนไข้ สอบถามจากผู้มีประสบการณ์ตรง หรือจากหมอชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็จะต้องนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไปพัฒนาอาชีพอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้บริการวัตถุประสงค์เป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับน้ำทิพย์ วิภาวิน (2547) ได้กล่าวถึงการแบ่งปันความรู้ (Knowledge sharing) เป็น การใช้ความรู้ร่วมกัน ในองค์กรมี 4 ระดับ ได้แก่ Know what (เป็นความรู้เชิงข้อเท็จจริง), Know how (เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง), Know why (เป็นความรู้เชิงเหตุผลระหว่างเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ผลของประสบการณ์แก้ปัญหา นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น), Care why (เป็นความรู้ในเชิงความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มที่ต้องการแก้ไขปัญหาและทำให้ดีขึ้น) การแบ่งปันความรู้เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในองค์กร

2.3 การประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ เป็นกระบวนการที่นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปบูรณาการกับศาสตร์การนวดไปปฏิบัติได้จริง นับได้ว่าเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน โดยจะต้องเกี่ยวข้องกับ การสนับสนุนของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับ ติดตามดูแล เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ บดินทร์ วิจารณ์ (2547) ได้กล่าวถึงการนำ KM มาใช้ในหน่วยงาน/ องค์กร/ ชุมชนไม่เป็นเรื่องที่ยุ่ยาก

ควรเริ่มต้นจากวิธีง่ายๆ พัฒนาต่อยอดไปตามลำดับ ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ทั้งองค์ความรู้และวิธีการ ซึ่งได้ดำเนินการเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การจำแนกองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ และการวิเคราะห์ความรู้ นำเข้าไปเสริมส่วนที่ขาดบรรยากาศ ภาวะผู้นำ และทีมงานเป็นฐานหลักที่เข้มแข็งที่จะประกันความสำเร็จของการทำ KM ให้ไปถึงฝั่งฝันได้ การจัดการความรู้ คือการนำความรู้มาใช้พัฒนาขีดความสามารถขององค์กรให้ได้มากที่สุด

2.4 การประเมินผลตามขั้นตอนการดำเนินงานการจัดการความรู้ เป็นขั้นตอนของการสรุปรายงานผลและเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาอาชีพ เพราะการรายงานผลจะช่วยให้ทราบถึงผลที่ได้จากการรายงานเพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนา รวมถึงการสร้างเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่นให้มีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับ บดินทร์ วิจารณ์ (2547) ที่ว่าการติดตามและประเมินผล เพื่อติดตามความก้าวหน้า/ความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยควรมีการสร้างตัวชี้วัดเพื่อการติดตาม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในทางวิชาการ

เนื่องจากรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ยังไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติจริง ดังนั้น

การนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นในบางขั้นตอน การนำไปใช้จึงต้องคำนึงถึงความพร้อมของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดฐานความรู้ในการพัฒนาอาชีพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

2.1 สำนักงานสาธารณสุขควรมีการกำหนดนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพนวดแผนไทยเพื่อเป็นการสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ไว้

2.2 สำนักงานสาธารณสุขหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีความพร้อมควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการองค์ความรู้ โดยเน้นการจัดการความรู้ที่มาจากการปฏิบัติงาน และจากการค้นคว้าแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

2.3 สำนักงานสาธารณสุขควรมีการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการประเมินผลการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม

2.4 สำนักงานสาธารณสุขควรให้ความสำคัญในกระบวนการจัดการความรู้ที่ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

2.5 สำนักงานสาธารณสุขระดับจังหวัด ควรมีการสนับสนุนระบบบริหารจัดการข้อมูลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับบุคลากรทุกระดับ

2.6 ในระดับหน่วยงาน ดังเช่นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรมีการจัดการความรู้ในระดับบุคคลในเชิงลึกให้มากกว่านี้ เพราะการจัดการความรู้ของผู้คนในแผนไทยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการนำรูปแบบไปใช้จริงกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความสำเร็จของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย เนื่องจากความพร้อมของแต่ละหน่วยงานไม่เท่ากันจะทำให้ผลการวิจัยนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบที่สอดคล้องต่อการพัฒนาอาชีพนวดแผนไทยต่อไป

3.2 ควรมีการศึกษาปัญหาและผลกระทบอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพนวดแผนไทย ผลการวิจัยจะนำไปประเดิมปัญหาและข้อจำกัดที่ควรนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการความรู้ ให้มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). **คู่มือการส่งเสริมอาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- กระทรวงสาธารณสุข. (2556). **พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย**. [ออนไลน์]. ค้นจาก http://law.hss.moph.go.th/uploadFiles/document/D00000000936_24909.pdf (เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556).
- โกศล ชัยประสิทธิ์กุล. (2540). **คู่มือการอบรมเรื่องการนวดไทยสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข**. ศูนย์ประสานงานการแพทย์แผนไทย ภาคเหนือ สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- ทองคำ แก้วพรม. (2556). **บทความการแพทย์แผนไทย, สมาคมแพทย์แผนไทยแห่งประเทศไทย**. [ออนไลน์]. ค้นจาก <http://www.utt.or.th/html/article.html> (เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2556).
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2547). **การจัดการความรู้กับคลังความรู้**. กรุงเทพฯ: เอสอาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- บดินทร์ วิจารณ์. (2547). **การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). **การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2545). **เอกสารประกอบการนำเสนอการประชุมผู้บริหาร เรื่อง ยุทธศาสตร์นโยบาย และแนวทางการดำเนินงาน ประจำปี 2546**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2550). **บทความสารานุกรมเรื่องนวดไทย**. [ออนไลน์]. ค้นจาก http://ittm.dtam.moph.go.th/data_all/articles/article22.htm (ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2556).
- _____. (2550). **สรุปผลการดำเนินงานแพทย์แผนไทย**. [ออนไลน์]. ค้นจาก <http://www.lbo.moph.go.th/rx/rxthai/page4.html> (ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2556).
- อุดม อุดมวรรณกุล. (2545). **การถ่ายทอดการนวดแผนไทยบ้านป่าบง**. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.